

DLF *nyt*

Medlemsblad for Dragør Lokalhistoriske Forening.

Nr. 3 September 2009 14. årgang

15. september klokken 19.00

Hollænderne på Amager

Mødet afholdes på Amagermuseet,
Nordgård, Hovedgaden 4 i Store Magleby.

Vort medlem Ove Carlsen, Vejle har udgivet en bog om Hollænderne på Amager. Selve historien skal vi høre mere om tirsdag den 15. september klokken 19.00. Mødet afholdes på Amagermuseet, Nordgård, Hovedgaden 4, i Store Magleby. **(Bemærk stedet).**

Nogle af Amagermuseets frivillige medarbejdere er inviteret med til mødet.

Herunder er der en lille forsmag på hvad det hele handler om. *KM*

Da Christian II i 1521 fik hollandske bønder til at overtage Amagers ca. 135 fæstegårde,

foregik dette samtidig med tildeling af en række af privilegier. Dette fremgår af privilegiebrevet af 1521. Allerede i 1523 måtte Christian II dog gå i landflygtighed, og Frederik I så helt anderledes på hollænderne: Privilegiebrevet blev ophævet, og hollænderne fik kun lov til at overtage Store Magleby's 24 fæstegårde med tilhørende jorder. Landsbyens oprindelige

Kong Christian X og Dronning Aleksandrine i Store Magleby kirke i anledning af 400-års jubilæet i 1921. Kongeparret har sønnerne Frederik og Knud med. Udenfor kirken møder Kongeparret "amagere" i flotte amagerdragter. Maleriet hænger på Amagermuseet.

DLF er tilsluttet Dansk Lokalhistorisk Forening

danske bønder måtte flytte andetsteds hen, og deres skæbne kendes ikke med sikkerhed. Først i 1547 udstedte Christian III et nyt og mindre detaljeret privilegiebrev til indbyggerne i Hollænderbyen.

Af hollænderbyens privilegier kan nævnes: **a)** Overtagelse af Store Maglebys gårde og jorder som selvejere mod en beskeden årlig afgift på 300 mark. Herved slap de bl.a. for hoveriarbejde på kongens jorder. Der skulle dog betales "tiende" af afgrødens værdi. **b)** De fik lov til at beholde deres nederlandske retsregler. **c)** Nederlandsk blev indført som sprog såvel i kirken som i skolen. **d)** Ret til frit at fange fugle og fisk - dog med visse undtagelser. I 1569 gav Frederik II hollænderbyen eneret på det lukrative ålefiskeri. **e)** På kongens vegne skulle en hollænder fra "Tolderens Gaard" inddrive toldafgifter i Dragør. Der kunne bo tre bønder i Dragør, som skulle drive et herberg. De skulle have tildelt så meget græsland, som de havde brug for til deres kreaturer. **f)** I Hollænderbyen måtte de beholde deres gårde til "evig tid" med undtagelse af, hvis en gren af en familie uddøde på en gård. **g)** Brugsret til Saltholm med henblik på græsning for kreaturer i fællesskab med Amagers danske bønder, herunder også retten til salg af øens kalksten til

bygningsformål. **h)** Leveringspligten af "rødder og løg" til Københavns slot var vel samtidig en sikkerhed - og dermed en slags privilegie - for at kunne afsætte en del af afgrøderne.

Hollænderne drev et mere varieret og effektivt landbrug end de danske bønder på Amager. De havde medbragt mere effektive dyrkningsmetoder, og de var flittigere end danskerne. I Hollænderbyen deltog kvinderne eksempelvis i markarbejdet.

For de danske bønder var driften af jorden, som fæstetvangen foreskrev. Hollænderne var derimod herrer i eget hus, og det gav naturligvis et incitament til nyudvikling af have- og landbruget. Privilegierne forstærkede deres indtryk af, at de var en udvalgt gruppe, som netop ved at holde sammen i et arbejdsfællesskab og om deres oprindelige hollandske traditioner kunne forbedre deres økonomiske velstand.

Gårdmændene lod også bygge huse for landsbyens håndværkere. Disse var dog ikke en del af Hollænderbyens fællesskab og fik ikke del i dens rettigheder. Hollænderbyen blev - hvor lille den end var - et særdeles velordnet klassesamfund en miniature.

Hollænderbyen blev ledet af byens råd bestå-

DLF nyt

Foreningens logo er tegnet af Niels Febber Andersen, Harevænget og viser Store Magleby Kirke og Lodsstationen i Dragør.

DLF nyt modtager gerne indlæg fra foreningens medlemmer, f.eks. i form af artikler om lokalhistoriske forhold. Er det meget omfangsrige artikler, bedes I dog kontakte

redaktionen, så vi kan koordinere indlæggene eller udgive dem i særlige hæfter. Eftertryk kun tilladt efter aftale. Vi er på Internettet www.lokalhistorier.dk

DLF Bestyrelse: Formand

Kurt Mathisen
(ansvarshavende)
Harevænget 30
2791 Dragør
☎ 32 53 45 04

Mobil ☎ 40 53 45 04

Sekretær

Dines Bogø
Ulspilsager 57
2791 Dragør
☎ 32 53 11 53
Mobil ☎ 20 85 11 53
mail:info@din-bog.dk

Kasserer

Jonna Mahler
Ulspilsager 69
2791 Dragør
☎ 32 53 45 69

Bestyrelsesmedlem.

Claus Ehlers
Søvej 39
2791 Dragør
☎ 32 53 32 23

Bestyrelsessuppleant

Leise Hansen
Krudttårnsvej 143, 2
2791 Dragør
Mobil ☎ 28 96 91 37

ende af schouten og hans 7 bisiddere. Schouten med bisiddere fungerede som byens domstol, dens kommunalbestyrelse og i en vis udstrækning også som den forsamling, der kunne udstede vedtægter og forordninger.

Alt i alt et velordnet og velfungerende demokratisk samfund indadtil, hvor man i fællesskab drev kirken, skolen, møllen, fælleden, Saltholmsrettighederne, udvisningen af gavntræ, ålefiskeriet, strandlægget til tørv, Grushullerne og Lergraven. Det var en opadgående spiral for Hollænderbyens driftige indbyggere indtil omkring år 1700.

Dragørs forhold til Hollænderbyen var ikke

prædiken på plattysk sted i Store Magleby kirke. Dragørs indbyggere fik først deres egen kirke i 1885.

Dragør blev af ukendte årsager indlemmet i Hollænderbyens retskreds. Det kom der mange stridigheder ud af mellem de to byer.

I 1575 klagede hollænderne over, at danske fiskere omkring Amagers kyst overtrådte deres eneret på ålefiskeri. Frederik II gav hollænderne lov til at ødelægge danskernes åleruser og fiskeredskaber.

I 1656 indstævnedes Dragørs to hollandske gårdmænd byen, idet de gjorde krav på alle Dragørs eng- og græsarealer. De to gård-

Fastelavnssridning i Store Magleby 1924. En af de kulturelle efterladenskaber fra Hollænderbyen i vore dage.

godt i lange perioder. Dragørerne skulle overhøre prædikenerne i Store Magleby kirke på nederlandsk, og efter reformationen i 1536 på plattysk. Det hjalp ikke stort. Hollænderbyens indbyggere havde ingen tilskyndelse til at integrere sig ved bl.a. at lære dansk. I 1802 kom der dog en dansktalende hjælpepræst. Først i 1811 fandt den sidste

mænd vandt sagen.

Først i 1822 oprettedes en fælles retskreds for hele Amager.

I 1674 og 1694 indgav Hollænderbyen klager til kongen med henblik på at fastslå, at Dragør altid havde været en del af Hollænderbyen. Christian V' svar var klart: Dragør skulle altid være en del af Hollænderbyen! Sådan gik det slet ikke. Omkring år 1700 blev Dragør en selvstændig kommune ledet

Kongevejsgården (ca. 1910): På Kongevejen op mod gråbrødre munkenes kirkehus, hvor huset "Slottet" ligger i dag, havde munkene et gårdbrug. Mellem ca. 1550 og 1962 blev gården drevet af hollændere fra Hollænderbyen eller af efterkommerne.

af et byforstanderskab. Dragørs guldalder som søfartsby lå lige forude. Unge mænd fra Hollænderbyen giftede sig med dragørpiger og fandt arbejde som matroser på byens skibe. Hollændere investerede i skibsfarten i Dragør. Omkring år 1700 var der en hollænder i halvdelen af byens huse.

Men der var ingen fremmede i Hollænderbyen før 1759, hvor schouten Jacob Gertsen Bacher gifter sig med Gjertrud Hans-Datter fra Sundbyvester. Den første danske gårdmandskone kunne nu flytte ind i Hollænderbyen.

Da privilegierne forsvandt fra Hollænderbyen i starten af 1800-tallet, var integration en nødvendighed. Hollandsk livsstil og hollandske traditioner vandt indpas på Amager. Hollandske driftsmetoder i havebrug og landbrug var for længst indført overalt på øen.

Da det gik ned ad bakke for Hollænderbyen blomstrede Dragørs søfart gennem hele 1700-tallet og i perioden 1850-1880. Til

trods for mange vanskeligheder for dragørerne i forhold til Hollænderbyen i kirkelig, retlig og administrativ henseende, skyldtes Dragørs velstand som søfartsby i en ikke ubetydelig grad amagerhollændernes lyst og vilje til at deltage i byens maritime aktiviteter på alle fronter.

Begge byer havde således deres opgangs- og nedgangsperioder. Begge byer overlevede som selvstændige bysamfund - hver med deres specielle udkomme fra søfart m.v. og fra landbrug og hver med deres særegne kulturer, som de efterhånden udvekslede med hinanden.

På den måde endte det lykkeligt ved vejens ende. Når man her i 2009 tager historiens briller på, må man dog konstatere, at integrationen de første omkring 275 år fuldstændig var slået fejl, ganske simpelt fordi amagerhollænderne med hjælp og støtte fra den danske kongemagt ikke behøvede og ikke selv ville lade sig integrere.

Denne ubehagelige kendsgerning bør man erindre sig, når jubilæumsfestlighederne i anledning af 500-året for hollændernes ankomst til Amager løber af stablen i år 2021 under overværelse af de hollandske og danske kongehuse i en smukt pyntet Store Magleby kirke.

Ove Carlsen

Sommerrevy i Dragør

Dragør melder sig nu i rækken blandt sommerrevyernes byer. Dog foreløbig kun for en enkelt aften den 10. september.

Efter den store succes med årets Dragør Revy 2009 "Vild med...", der spillede for fulde huse i marts måned, har Dragør Revyforening besluttet at gentage succesen i samarbejde med Dragør Bio.

Der bliver dog ikke tale om en helt ny revy, men derimod en gentagelse af forårets revysucces, der er optaget på DVD.

De mange borgere, som fik set revyen, kan glæde sig til et festligt gensyn, og de borgere, som ikke fik set revyen, kan se frem til en dejlig oplevelse.

Arrangementet indledes med en kort orientering om revyens rig-

holdige historie i Dragør, og derefter vises revyen på det store lærred i sin fulde udstrækning.

Ligesom ved den "rigtige revy" er baren åben før og efter forestillingen og naturligvis også i den indlagte pause mellem første og andel del af revyen.

"Vi kan se frem til en festlig aften blandt glade revyelskere", udtaler revyens instruktør Lars Palm, der også står for instruktionen af næste års revy til foråret 2010.

Dragør Lokalhistoriske Forening, der for nogle år siden havde et foredrag om Revyens historie i Dragør, hvor Lars' far nu afdøde Willy Palm deltog på festlig vis, bakker selvsagt op om

Fra Dragør revyen "Vær så artig" i 1976.

arrangementet. Willy Palm hørte i en menneskealder til blandt revyens hovedkræfter, og Lars er gennem en årrække på fortræffelig vis trådt i sin fars fodspor.

Der er 143 pladser i Dragør Bio, og Revyforeningen regner med, at denne helt særlige revyaften kan trække fuldt hus.

Arrangementet finder sted torsdag den 10. september kl. 20.00, og billetsalget starter medio august. Prisen er fastsat til kr. 100 pr. person, og overskuddet går til Dragør Bio og til Dragør Revyforening til opsætning af næste års revy.

Hvis mange må gå forgæves har Dragør Bio og Dragør Revyforening stillet i udsigt, at arrangementet eventuelt kan blive gentaget.

CE

Willi Palm Hansen i et af sine numre fra 1957. Nummeret hedder "Klawn".

Det skete i maj

Vores sidste to arrangementer i maj måned var rigtigt godt besøgte.

Kort på lokalarkivet

Vi skulle først se nogle kort over Amager på Lokalarkivet. Her havde lokalarkivar Henning Sørensen lavet en udstilling af gamle Amagerkort, som viste den udvikling Amager har ændret sig til gennem mange år.

Henning gennemgik kortenes udvikling.

Dines fortæller på stien til Badeanstalten. Foto: Marianne Bogø.

Kend din by

Det næste arrangement var en gåtur rundt på gader og veje på sydstranden. Jeg tror, at

mange fik et andet kendskab til området, end de har haft tidligere.

Rundviserne var lokalarkivar Henning Sørensen og lokalhistoriker Dines Bogø. Begge kendt af vore medlemmer.

KM

Lokale arrangementer

Dragør Lokalarkivs har en række tilbud i efteråret:

Lokalhistoriske udstillinger

Dragør Lokalarkivs udstilling om dengang for hundrede år siden, da Dragør blev turistby, kan frem til den 30. september ses – eller genses – på Wiedergården.

På Lokalarkivet på Stationsvej viser vi frem til 1. oktober de to udstillinger ”Amager – kort og godt” samt ”De rå by”, med et udvalg af dragørfotografen Thorvald Holtes stemningsfulde billeder.

Fra bavneblus til GPS

30. september kl. 19.00

I Dragør står to gamle fyrtårne, der for længst har mistet deres betydning som vejledning for søfarten. I Øresund er der stadig lys i fyrene på Drogden og Nordre Røse, men de fleste skibe finder i dag vej ved hjælp af satellitter og elektronik.

Fyrtårnet ligger på Strandstien. Er nu en del af en privatbolig. Tegning Lokalarkivet

Det danske fyrvæsen tog sin begyndelse i 1500-tallet, hvor man tændte bål på høje punkter på land for at vise skibene vej. Med tiden blev fyrteknologien mere og mere forfinet, og fyrtårnene blev avancerede navigati-

onsmidler, der præcist og over lange afstande kunne hjælpe skibene i den rigtige retning.

Lokalarkivar Henning Sørensen fortæller om fyrvæsenets udvikling gennem århundreder og om fyrtårnene omkring Dragør.

Der er gratis adgang og alle er velkomne.

Åbent hus i Lokalarkivet

Lørdag den 17. oktober kl. 12-16

Vi åbner udstillingen ”Dragør og verden”, der præsenterer et udvalg af arkivets mange kilder til dragør-søfolkernes rejser på ver-

denshavene. Breve om sømandens oplevelser derude hjem til familien i Dragør, som til gengæld berettede om stort og småt i hjembyen, når de sendte brev til en fjern havn et sted i verden.

I arkivet ligger logbøger, skibspapirer, told-dokumenter, – og selvfølgelig dagbøger og breve til og fra familien. Alt sammen vidner det om dragørernes forbindelser med den store verden derude.

Samme dag er der mulighed for at hjælpe arkivet. Vi har gennem tiden modtaget tusindvis af fotos til opbevaring i vores samlinger, men ikke alle har de nødvendige oplysninger om, hvad billederne forestiller og hvornår der er optaget. Derfor beder vi jer hjælpe med identifikationen og har denne dag lagt en masse billeder frem, som du måske kan genkende.

Dragør – et hjørne af verden

Onsdag den 28. oktober kl. 19.00

Selv om Dragør er en lille by, har folk herfra gennem århundreder haft kontakt med verden omkring dem. Takket være søfarten har dragørerne færdedes hjemmeland på de store have, og de internationale forbindelser har på mange måder sat sig præg på byen. I Store Magleby har der været en tæt og vedholdende forbindelse med den nederlandske kultur, der fra 1500-tallet kom til at præge landsbyen.

I dag bliver man i de to små bysamfund hver eneste dag mindet om, at der er en verden derude. Fra kysten ser man Øresundsbroen, der er et vigtigt led i forbindelsen mellem Skandinavien og resten af Europa. Store skibe i international fart passerer tæt forbi havnen i Dragør, og udenfor hækkene i Store Magleby letter fly med kurs mod fjerne destinationer.

I anledning af udstillingen ”Dragør og verden” fortæller lokalarkivar Henning Sørensen om byens mange hundrede års traditioner for kontakter med den store verden.

Der er gratis adgang og alle er velkomne.

Københavns Befæstningsdag

Søndag den 27. september.

Der er åbent på befæstningsanlæggene i hele storkøbenhavn. På Amager vil der være mulighed for besøg ”bag kulisserne” på Dragør Fort, hvor Kystartilleriforeningen viser rundt. På Kastrupfortet (der ligger ved Amager Strandvej) er der som noget nyt i år åbent med aktiviteter og rundvisninger. Se tidspunkter og få flere oplysninger om arrangementerne på www.kbh-befæstning.dk.

HS

Næste arrangement

Dragør havn

Reserver dagen den 10. november klokken 19.00.

Dragør gamle havn

Dragør havn er en havn, der gennem mange år har udviklet sig til det, den er i dag.

Der har dog gennem tiderne været mange planer om, hvordan havnen skulle være. En af de største var at Nordre mole skulle føres helt ud til sejlrenden.

Nye planer

Nu er der nye planer for havnen.

De gamle og de nye planer fortæller forhenværende havnefoged Bent Kofoed-Hansen og den nuværende havnefoged John Strøbæk om.

Mere i næste nummer af **DLF nyt**.

KM